

Marek Dutkiewicz

Sprawozdanie z podróży historyczno-wojskowej "Maj 2002"

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 5, 471-473

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Dutkiewicz

SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY HISTORYCZNO-WOJSKOWEJ „MAJ 2002”

W dniach od 30 maja do 2 czerwca 2002 r. odbyła się kolejna podróż historyczno-wojskowa, w której uczestniczyło grono habilitantów i doktorantów z seminariów prowadzonych przez prof. dr hab. Czesława Grzelaka, prof. dr hab. Henryka Stańczyka, prof. dr hab. Józefa Smolińskiego oraz przedstawiciele z różnych ośrodków naukowych w kraju¹. Kierownikiem imprezy był prof. dr hab. H. Stańczyk, nadzór merytoryczny sprawował prof. dr hab. Józef Smoliński. W podróży uczestniczyło 25 osób. Środka transportu użyczyła Żandarmeria Wojskowa.

Tegoroczna podróż wiodła na zachodnie rubieże Polski i dotyczyła militarnych dziejów Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej, szczególnie Bramy Lubuskiej i jej umocnień. Terenom tym w dotychczasowej historiografii nie poświęcano zbyt wiele uwagi. Okazało się, już na etapie opracowania trasy i poszczególnych referatów, że dzieje tych terenów są godne szerszego zainteresowania badaczy. Nie mogąc objąć całości zagadnienia organizatorzy zdecydowali się na zawężenie tematyki do trzech ostatnich stuleci. Stąd też skupiono się głównie na zagadnieniach dotyczących wojny siedmioletniej, wojen napoleońskich, Powstania Wielkopolskiego oraz II wojny światowej.

W trakcie podróży zaplanowano zarówno sesje referatowe, jak i zwiedzanie obiektów związanych z historią, zwłaszcza z dziejami militarnymi.

Wyjazd spod budynku byłego Wojskowego Instytutu Historycznych nastąpił rankiem, w dniu 30 maja. W pierwszym dniu zaplanowano wygłoszenie pięciu referatów. Część z nich przedstawiano w trakcie podróży. Pierwszy, ogólny, dotyczący dziejów militarnych Wielkopolski przygotowała mgr Alicja Sito, wygłosił go prof. Józef Smoliński. To samo zagadnienie w odniesieniu do Ziemi Lubuskiej – przedstawił dr Jerzy Prochwicz.

Kolejny referat przedstawiający rolę jaką spełniał Poznań, jako centrum władz pruskich okupujących Wielkopolskę, przedstawiła mgr Krystyna Puchała.

Wczesnym popołudniem, po przybyciu do Poznania uczestnicy podróży zwiedzali Cytadelę Poznańską. Referat na temat historii powstania kompleksu, walk jakie toczyły się na jego terenie w 1919 roku i 1945 roku przedstawił, a następnie oprowadził po ciekawszych obiektach, prof. dr hab. Kazimierz Adamek. W trakcie zwiedzania zebrani zapoznali się z cmentarzami wojennymi zlokalizowanymi na terenie Cytadeli, zwiedzali także ekspozycję sprzętu wojskowego (pancernego, artyler-

¹ Sprawozdania z kilku poprzednich podróży wojskowo-historycznych publikowane były na łamach Wojskowego Przeglądu Historycznego i Piotrkowskich Zeszytów Historycznych.

ryjskiego, samolotów). Wieczorem uczestnicy podróży przybyli do Kęszycy Leśnej, która przez trzy kolejne dni była bazą noclegową.

Hotel w Kęszycy mieści się w na terenie dawnych koszar niemieckich, gdzie odbywało się szkolenie batalionów fortecznych. Po wojnie, do 1953 roku, stacjonowały tu jednostki Wojska Polskiego, a później, do 1993 roku, oddziały Armii Radzieckiej. Należy podkreślić, że uruchomienie hotelu pozwoliło ożywić zamarłe w pewnym okresie osiedle, a rozwiązania architektoniczne zmieniły całkowicie charakter budynków i otoczenia. W pomieszczeniach dawnej stajni mieści się obecnie stylowa restauracja a obok powstało Muzeum Pożarnictwa.

Dzień drugi rozpoczął się sesją naukową. Pierwszy referat, przedstawiający historię Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego (Die Festungfront Oder – Warthe – Bogen), wygłosił Andrzej Lisiecki. Omówił genezę, założenia i kolejne fazy budowy, tej drugiej co do wielkości po Linii Maginota, fortyfikacji w Europie. Międzyrzecki Rejon Umocniony zajmuje obszar około 8 tys. km² i ciągnie się między Odrą a Wartą. Składał się z trzech pozycji obronnych (pozycji przesłaniania, pozycji głównej i pozycji tyłowej) rozciągających się od wschodu w kierunku zachodnim. Jego najbardziej rozbudowany element, pozycja główna, składała się z trzech odcinków obronnych ułożonych południkowo. Budowę pierwszych umocnień rozpoczęto w 1934 roku a prace nad właściwą fortyfikacją podjęto w roku następnym i prowadzono je intensywnie do 1939 roku. Prelegent przedstawiał mapy i szkice umocnień.

Kolejny referat przedstawiający znaczenie militarne Bramy Lubuskiej, wygłosił dr Michał Trubas. Wskazał na warunki geograficzne, położenie przeszkód, drogi wiodące przez te ziemie zarówno w przeszłości jak i współcześnie. W następnym referacie prof. dr Henryk Stańczyk przedstawił okoliczności w jakich doszło do przełamania Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego przez 44 Brygadę Pancerną Gwardii. W nocy z 29 na 30 stycznia 1945 roku, czołgi tej jednostki bez oporu przejechały obok milczących fortyfikacji w rejonie m. Wysoka.

Po części referatowej zebrani wyruszyli w teren. Pierwszymi obiektami, z którym się zapoznawano były pozostałości budowli z północnego odcinka, z Grupy Warownej Ludendorff (schron bojowy ze stanowiskami karabinów maszynowych i działobitnią dla działka ppanc. 37 mm, elementy stanowisk polowych, most forteczny tzw. szufladowy w pobliżu m. Bledzew).

Kolejnym obiektem, który zwiedzano, był schron bojowy „Panzerwerk” 754 w Grupie Warownej Schill na centralnym odcinku obrony. Zebrani pod opieką przewodnika zeszli pod ziemię i przeszli korytarzem do Pz. W. 757. Zwiedzali pomieszczenia bojowe, zaplecze z kuchnią, umywalniami, sypialniami, maszynownią. Dalszym punktem programu było zwiedzanie Pz. W. 717 z Grupy Warownej Scharnhorst w pobliżu m. Pniewo. Ten schron bojowy zachował się prawie bez zniszczeń. Obok przebiega zaporą przeciwpancerna tzw. zęby smoka.

W trzecim dniu imprezy, w trakcie podróży przedstawiono kolejne referaty. Pierwszy wygłosił mgr Wiesław Gościło. Jego tematem były działania wojny siedmioletniej 1756-1763, a szczególnie bitwy stoczone na terenie Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej pod Ky (obecnie m. Kije), Zondorf (obecnie m. Sorbinowo) i Kunersdorf

(obecnie m. Kunowice). Referent swoje wystąpienie wzbogacił mapami. Drugi referat, o fortyfikacjach kierunku berlińskiego od czasów Fryderyka I aż po 1945 rok, przedstawił dr Ireneusz Materniak.

Około południa uczestnicy podróży zwiedzili zabytki architektury twierdzy Kostrzyńskiej i starego miasta. Po ulicach, praktycznie zniszczonego doszczętnie miasta, które po wojnie zachowało się jedynie do wysokości 1 metra, oprowadzał i opowiadał miejscowy przewodnik Jan Piątkowski. Później grupa przejechała do Słubic, gdzie przekroczone granicę państwową i zwiedzano Frankfurt nad Odrą. Po powrocie do Kęszycy Leśnej zwiedzano Muzeum Pożarnictwa. Ta stosunkowo młoda placówka muzealna posiada już pokaźną ekspozycję wozów bojowych konnych i mechanicznych, zbiór umundurowania, drobnego sprzętu i ciągle wzbogaca się o nowe eksponaty.

W czwartym dniu podróży, w drodze powrotnej, zwiedzano pałac w Rogalinie oraz zamek w Kórniku oraz wysłuchano uwag o zbroi husarskiej i tradycji barw w kawalerii polskiej, wygłoszonych przez dr Marka Dutkiewicza.

W trakcie całej podróży zapoznano się z koncepcją kilku prac doktorskich i dyskutowano nad ich głównymi tezami. Wszystkie wygłoszone referaty zostaną opublikowane w specjalnym tomie. Jego redakcji podjął się dr Dariusz Kozerański.

Instytut Historii Filii AŚ w Piotrkowie Trybunalskim, poza wymienionymi na wstępie organizatorami (prof. prof. C. Grzelakiem, H. Stańczykiem, J. Smolińskim), reprezentował dyrektor IH – prof. dr hab. Andrzej Felchner i dr Marek Dutkiewicz.